

er-Rahbiyye üzerine kaleme alınan şerhlerin çoğunluğu Şâfiî mezhebine ait olmakla birlikte içlerinde Mâlikî, Hanefî ve Hanbelî mezhebine mensup âlimlerin yazdığı şerhler de mevcuttur. Bunlardan matbu olanların başlıcaları şunlardır: 1. Sibtü'l-Mardîni, *Şerhu'r-Rahbiyye* (Atıyye el-Kahvetî'nin hâşiyesiyle birlikte, Bulak 1284; Kahire 1315; nşr. Kemal Yûsuf el-Hût, Beyrut 1409/1989; nşr. Mustafa Dîb el-Bugâ, Dimaşk 1408/1988). Bu şerhe yazılan pek çok hâşiyeden Muhammed b. Ömer el-Bakârî'ninki en çok bilinenidir (Bulak 1284; Kahire 1277, 1298, 1303, 1304, 1305, 1310; nşr. Mustafa Dîb el-Bugâ, Dimaşk 1408/1988). 2. Abdullah b. Muhammed eş-Şinşevrî, *el-Fevâ'idü's-Şinşevriyye fî Şerhi'l-Manzûmeti'r-Rahbiyye*. Eserin en yaygın şerhi olup pek çok hâşiyesi arasında Bâcûrî'ninki öne çıkmaktadır (bk. ŞİNŞEVİRİ). 3. İbn Galbûn el-Misrâfî, *Tuḥfetü'l-iḥvânî'l-behiyye 'ale'l-Muḳaddimeti'r-Rahbiyye* (nşr. es-Sâih Ali Hüseyin, Trablus 1399). 4. Ebû Bekir b. Ahmed es-Sebtî, *Şerhu'r-Rahbiyye* (Şinşevrî'nin *Fetḫu'l-ḳarîbî'l-müci'b* adlı eserinin kenarında, Kahire 1345). Bunlardan başka Cemâled-din el-İsnevî, Muhammed b. İbrâhim es-Sellâmî, Celâleddin es-Süyûtî'nin şerhleri anılabilir.

el-Manzûmetü'r-Rahbiyye'yi İbnü'l-Hâim *et-Tuḥfetü'l-(en-Nefeḫâtü'l-)'ḳudsîyye fî'ḫtişârî'r-Rahbiyye* adıyla ihtisar etmiş; bunu Zekeriyâ el-Ensârî (*el-Fethatü'l-insiyye*), Sibtü'l-Mardîni (*el-Lüm'atü's-Şemsiyye*), Bedreddin Muhammed b. Muhammed el-Kerecî el-Bekrî (*el-Levâmî'u'l-Bedriyye*), Mahmûd b. Ali el-Bikâî el-Gazî (*el-Minḫatü'l-Bikâ'iyye*) ve Burhâned-din İbn Ebû Şerîf şerhetmiştir. Eser üzerine ayrıca İbnü'l-Mukrî el-Yemenî'nin *Muḫtaşarü'r-Rahbiyye* adlı bir çalışması vardır.

er-Rahbiyye'ye dair son dönemde yapılan çalışmalardan bazıları şunlardır: Muhammed Şeybe el-Hamed el-Fakî, *Teysîrü'l-mesâ'ili'l-faraziyye bi-şerhi'l-Manzûmeti'r-Rahbiyye* (Kahire 1366/1946); Faysal b. Abdülazîz Âlû Mübârek, *es-Sebketü'z-Zehabiyye 'ale'l-Manzûmeti'r-Rahbiyye* (Kahire 1379/1959); Muhammed Sa'd b. Abdullah er-Rabâtî, *el-Ḳalâ'idü'z-Zehabiyye bi-Şerhi'l-Manzûmeti'r-Rahbiyye* (Kahire 1381/1961); Ali Abduh Yahyâ eş-Şeref, *el-Le'âli'l-fıḳḳiyye 'alâ metni'r-Rahbiyye* (San'a 1419; Dimaşk 1998); Muhammed Necîb Hayyâta, *er-Ravzatü'l-behiyye 'alâ metni'r-Rahbiyye* (Halep 1411/1990).

BİBLİYOGRAFYA :

Yâkût, *Mu'cemü'l-büldân*, III, 35; Sübkî, *Ṭabakât*, VI, 156; İbn Kâdî Şühbe, *Ṭabakâtü's-Şâfi'iyye*, II, 17; *Keşfü'z-zunûn*, II, 1211, 1246-1247; Ceberî, *'Acâ'ibü'l-âşâr*, Beyrut, ts., I, 339, 446; Serkis, *Mu'cem*, I, 574, 928; Brockelmann, *GAL*, I, 490-491; *Suppl.*, I, 675-676; II, 155; *İāḫu'l-meknûn*, II, 414; *Hediyetü'l-'ârifîn*, II, 99; Zirikî, *el-A'lâm*, VII, 166; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mü'elliḫin*, XI, 47; Ahmet Özel, *Hanefî Fıkh Âlimleri*, Ankara 2006, s. 188-189.

MURTEZA BEDİR

RAHİBE

(bk. RUHBAN).

RAHİM

(bk. RAHMÂN).

RAHİMEHULLAH

(رحمة الله)

Sahâbeden sonraki âlimler için kullanılan dua cümlesi.

İmlâ meclislerinde hadis yazılırken veya müzakere edilirken sahâbeden sonraki âlimlerden birinin adı geçtiğinde **rahimehullâh** (Allah ona rahmet / merhamet etsin) demek müstehap ve mendup görülmüştür (Şemseddin es-Sehâvî, III, 259). Bu dua bazan "rahmetullâhi aleyh" şeklinde de kullanılmıştır. Kur'an'daki, "Bunların arkasından gelenler şöyle derler: Rabbimiz! Bizi ve bizden önce geçmiş imanlı kardeşlerimizi bağışla, kalplerimizde iman edenlere karşı çok bırakmal Rabbimiz! Sen çok şefkatli, çok merhametlisin" meâlindeki âyet (el-Ḥaşr 59/10) Selef hakkında rahmet okumanın delili kabul edilmiştir (Cemâleddin el-Kâsımî, XVI, 104). Rahmet kelimesi Allah'a nisbet edildiğinde kula nîmet vermesi ve ona lutufta bulunması anlamına gelmekte olup (Râgıb el-İsfahânî, *el-Müfredât*, "rḫm" md.) dua cümlesi olarak Kur'an-ı Kerim'de geçmemekte, fakat hadislerde çokça kullanılmaktadır. Hz. Peygamber'in, "Allah bize ve Mûsâ peygambere rahmet etsin" şeklindeki duası (Müslim, "Fezâ'il", 172) bu örneklerden biridir (ayrıca bk. Wensinck, *el-Mu'cem*, "rḫm" md.).

"Rahimehullah" duası, yaklaşık IV. (X.) yüzyıla kadar sadece vefat edenler için değil yaşayanlar için de kullanılmıştır. Ahmed b. Mehdi'nin Ebû Ubeyd Kâsım b. Sellâm ile konuşmaya başlarken ona, "Ey Ebû Ubeyd! Allah sana rahmet etsin" diye hi-

tap ettiği, muhaddislerin de birbirlerine, "Allah bize ve size rahmet etsin, bizi ve sizi başışlasın" diye dua ettikleri (Sem'ânî, s. 101, 149) bilinmektedir. Hz. Peygamber'in, "Allahım! Başlarını kazıtarak ihramdan çıkanlara rahmet et" demesi (Buhârî, "Ḥac", 127; Müslim, "Ḥac", 317; Ebû Dâvûd, "Menâsik", 79) yaşayanların birbirine bu şekilde dua etmesinin delili sayılmıştır.

İmlâ meclisinde hocanın söylediklerini başkalarına nakleden talebe derse giriş faslını bitirdikten sonra hadis yazdıran hocaya dönerek, "Allah sana rahmet etsin, hangi hocalardan hadis rivayet edeceksin?" diyerek hadis dersini başlatır (Nevevî, s. 169). Yahyâ b. Eksem kadılık, başkadılık, vezirlik görevlerinde bulunduğunu, fakat talebenin, "Allah sana rahmet etsin, hangi hocalardan hadis rivayet edeceksin?" sözü kadar hiçbir şeyin kendisini sevindirmediğini söylemiştir (Hatîb el-Bağdâdî, II, 71). Abbâsî halifeleri Me'mûn ve Mansûr'un da hadis rivayet ederek bu duayı almayı çok istedikleri ve bunun özlemini duydukları nakledilmiştir (Şemseddin es-Sehâvî, III, 257-258).

BİBLİYOGRAFYA :

Hatîb el-Bağdâdî, *el-Câmi' li-aḫlâḳi'r-râvî ve âdâbi's-sâmî'* (nşr. Mahmûd et-Tahhân), Riyad 1403/1983, II, 71; Sem'ânî, *Edebü'l-İmlâ' ve'l-İstîmlâ'* (nşr. M. Weisweiler), Beyrut 1401/1981, s. 101, 103, 149; İbnü's-Salâh, *'Ulümü'l-hadis* (nşr. Nûreddin İtr), Dimaşk 1406/1986, s. 242-243; Nevevî, *İrşâdü'ttullâbi'l-ḫaḳâ'ik* (nşr. Nûreddin İtr), Dimaşk 1408/1988, s. 145, 169; Şemseddin es-Sehâvî, *Fethu'l-muḡiş* (nşr. Ali Hüseyin Ali), Beyrut 1412/1992, III, 73-74, 256-259; Cemâleddin el-Kâsımî, *Tefstrü'l-Ḳâsımî: Meḫâsinü'l-te'vil* (nşr. M. Fuâd Abdülbâki), Kahire 1376/1957, XVI, 104.

ERDİNÇ AHATLI

RAHİP

(bk. RUHBAN).

RAHLE

(الرحلة)

Genelde diz çökerek veya bağdaş kurarak önüne oturulup üzerinde kitap okunan açılır kapanır yahut üzerinde yazı da yazılabilen düz tabanlı, sabit ayaklı (ders rahlesi) şekillerde yapılan küçük bir kürsü, masa türüdür. Daha çok Kur'an'ı yerden yüksek tutarak gereken saygıyı göstermek ve başlangıçta çok ağır olan mushaf-ları rahat okuyabilmek ihtiyacından doğmuştur. **Rahle** isminin binek hayvanlarının semer / eyeri için Arapça'da kullanılan **rahl / rahal** kelimesinden geldiği sanılmak-